

Yükseköğretimde sağlık eğitimi için öneriler

Yrd. Doç. Dr. S. Haluk Özşarı

1960 yılında Balıkesir’de doğdu. 1984 yılında İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nden mezun oldu. 1984-1999 yılları arasında Sağlık Bakanlığı bünyesinde Sağlık Ocağı Tabipliği, İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü, Bakan Müşavirliği ve Müsteşar Yardımcılığı görevlerinde bulundu. Sağlık yönetimi yüksek lisans ve doktora programlarını tamamladı. 2000-2009 yılları arasında özel sektörde, sağlık yönetimi ve sağlık sigortacılığı alanlarında, ulusal ve uluslararası görevlerde çalıştı. 2009 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi’nde Öğretim Üyesi olup, halen Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Öğretim Üyesi, Rektör Danışmanı ve İstanbul Üniversitesi Hastaneleri Genel Direktörü olarak görev yapmaktadır. Evlidir ve iki çocuk babasıdır.

Prof. Dr. Yunus Söylet

1956 yılında İstanbul’da doğdu. 1974’te İstanbul Erkek Lisesi’ni, 1980’de İstanbul Tıp Fakültesi’ni bitirdi. 1980 yılından bu yana Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Ana Bilim Dalı, Çocuk Cerrahisi Ana Bilim Dalı ve Çocuk Ürolojisi Bilim Dalı’nda çalışan Söylet, 1990’da doçent, 1996’da profesör oldu. İstanbul Tabip Odası, Hekim Hakları Derneği, Yüksek Sağlık Şurası ve YÖK’ün de aralarında olduğu resmi ve özel pek çok kurumda uzun yıllar görev yapan Dr. Söylet, halen İstanbul Üniversitesi Rektörü’dür. Aynı zamanda Üniversite Hastaneleri Birliği Derneği Kurucu Başkanlığı görevini de yürüten Söylet, evli ve iki çocuk babasıdır.

Son yıllarda gerek ulusal, gerekse de Dünya Sağlık Örgütü ile işbirliği içinde uygulanan projeler öne çıkmaktadır. Özellikle de üniversiteler, kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri birlikte birçok proje yürütmektedirler. “Afet Yönetimi Halk Sağlığı Eğitimi Ana-Çocuk Sağlığı Anne ve Çocuk Ölümünü Önleme Projesi, Beslenme Çevre Sağlığı Çocuk Mamaları Genişletilmiş Bağışıklama Projesi, Gıda Kontrol Hizmetlerinin Güçlendirilmesi Projesi, Sağlığı Geliştiren Okullar Ağı Projesi, Ulusal Sağlık 21 Politikası Belirleme Projesi” gibi projelerde yükseköğretim kurumlarının yer alması kaçınılmazdır. Ancak böyle projelerde görev alacak akademisyenlerin de “sağlık eğitimi” akademik formasyonuna sahip olması gereklidir. Zaten eğitim, sağlığın sürdürülmesinde temel bir faktör olduğundan, sağlık eğitimciliği akademik anlamda ele alınmalıdır.

Sağlık eğitimi kavramı içinde önemli bir yer tutan “tıp eğitimi” ayrı tutulursa, bir diğer önemli kavram olan “sağlık yönetimi” değişen yükseköğretim yapılanması içinde önemle ele alınmalıdır. Sağlık eğitimi ile sağlık sorunları, hastalıklardan korunma ve sağlığı geliştirme konuların-

da halkı bilgilendirecek ve toplumdaki sağlık bilincinin yükselmesine katkıda bulunacak bireylerin yetişmesi hedeflenirken; **sağlık yönetimi** ile her türlü sağlık kurum ve kuruluşunun yönetimi, işletilmesi, ülkenin sağlık altyapısının tanımlanması ve geliştirilmesine yönelik ulusal veya uluslararası araştırmaları planlama, yürütme ve değerlendirme konularında profesyonel insan gücü yetiştirmek hedeflenmektedir. Sağlık eğitimi, toplumun sağlık kültürünü arttırmak, sağlığı teşvik etmeyi hedeflemektedir. Bu hedefler, akademik yapı ile birlikte düşünüldüğünde Yükseköğretimde sağlık eğitimi konusundan söz etmek gerekir.

Aslında sağlık eğitimi, ilkokullarda, yani ilk eğitimde verilmeye başlayan ve hayat boyu süren bir eğitimdir. Yükseköğretimde sağlık eğitimi ise, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora olarak yapılandırılmalıdır. **Ön lisans eğitimi**; yöneticiden çok, yönetim sürecinde görev alacak becerisi yüksek çalışanlar yetiştirmeyi amaçlamalıdır. Bu nedenle ön lisans eğitimi; sağlık hizmetlerinde muhasebe, pazarlama ve lojistik gibi uzmanlık alanlarında verilmelidir. Bu alanda eğitim alacak öğrencilerin tıp hizmetinin tıbbi boyutuyla ilgili olmaması gerekir. **Yüksek**

lisans eğitiminde ise beceri yanında sorunları analiz edebilen, çözüm yolları üretebilen donanımlı yöneticiler yetiştirmek hedeflenmelidir. Bu eğitim, hem sağlık hem de işletme kökenli kişilerin yönelebileceği bir üst eğitim alanıdır. Bu eğitimde, tıp kökenliler için başta işletme olmak üzere tıp dışı bilgiler, tıp dışından olanlar için ise halk sağlığı gibi temel tıp dersleri verilmelidir. **Doktora** ile de **sağlık eğitimcisi** olarak akademisyen yetiştirilmesi hedeflenmelidir.

Özellikle sağlık yönetimini, sadece işletme yönetimi olarak düşünmemek gerekir. Sağlık hizmetlerinde yönetim mekanizmalarının profesyonelleşmesi gereklidir ve bu nedenle temel derslere ek olarak *mikro ve makroekonomi, çevre ve sosyal sorumluluk, sağlık hukuku* gibi öğrencilerin donanımlı birer birey olarak yetişmelerine destek verecek sosyal bilimler ağırlıklı dersler de gereklidir. Sonraki yıllarda ise, temel işletme derslerinin yanında *biyoistatistik, tıbbi terminoloji, epidemiyoloji, sağlık sistemleri ve politikaları, sağlık iletişimi, tıp tarihi, tıp ve sanat* gibi dersler verilmelidir. Böylelikle sağlık yöneticilerinin, geleceğin sağlık eğitimcileri adayları olarak yetişmesi desteklenmiş olur.

Fotoğraf: Levent Karabağlı

Sağlık hizmetlerinde hekim, hemşire gibi kliniğe odaklanmış meslek gruplarının önemi doğaldır ki tartışılmaz. Ancak bunların yeterli sayıda ve istenilen kalitede olması ülke sorunlarının çözümünde yeterli olamamaktadır. Çünkü sorunların bir bölümü de, **yanlış yönetim** anlayışı kaynaklı olabilmektedir. Sağlık eğitimcisinin ana görevlerinden birinin de, "birey ve toplumun sağlık kurum ve kuruluşlarından en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak" olduğu hiç unutulmamalıdır.

Toplumların sağlığından sorumlu olanların, toplum sağlığı sorunlarına tanı koymak için epidemiyolojik ve istatistiksel bilgilere, bu sorunları önlemek ve tedavi etmek için de sağlık eğitimi ve sağlık yönetimi uygulamalarına ihtiyaçları vardır.

Sağlık eğitimi giderek daha karmaşık ve önemli hale gelmekte, uzmanlık gerektiren bir alan olmaktadır. Bunun başlıca üç önemli nedeni vardır:

- *Toplumların yaşlanması,*
- *Bilimsel ve teknolojik gelişmeler,*
- *Hastaların beklentilerinde artış.*

Sağlık eğitiminin temel konuları;

- *Kişisel hijyen eğitimi,*
- *Çevre sağlığı (sanitasyon) eğitimi,*
- *Kazalardan korunma ve ilk yardım eğitimi,*
- *Ana ve çocuk sağlığı eğitimi,*
- *Aile planlaması eğitimi,*
- *Bulaşıcı hastalıklardan korunma eğitimi,*
- *Sağlığa zararlı alışkanlıklara karşı önlemler eğitimidir.*

Sıralanan tüm bu temel konular, mevcut fakülteler ve yüksekokullarda zaten eğitim kapsamı içindedir. Yeniden yapılanan yükseköğretimimizde, bu eğitimi daha yoğun ve yararlı bir düzenleme içine alma zorunluluğu vardır. Bu bağlamda, mevcut Sağlık Bilimleri Fakülteleri'nin müfredat ve bilimsel yapılanmasını yeniden düzenlenmesi ile işe başlamak doğru bir adım olacaktır. Sağlık eğitimi,

anabilim dalı olarak yapılandırılmalı, bunun yanı sıra örneğin biyomedikal gibi hem tıp, hem teknik eğitimin bir arada olduğu eğitimleri vermek üzere "**Medikal Mühendislik Fakültesi**" kurulmalıdır. Burada verilen eğitimlerle yeni teknolojilerin araştırma ve geliştirilmesi (AR-GE), yeni cihaz ve aletlerin modellemelerinin yapılması sağlanmalıdır. Çevre sağlığı, gıda güvenliği, bağışıklama gibi alanlarda çalışmaların yapılabileceği laboratuvarlar açılarak, hem bilimsel çalışmalar yoluyla toplum sağlığına katkıda bulunulabilir, hem de bu laboratuvarlarda yapılacak analiz ve tahlillerle üniversitelere büyük gelirler sağlanabilir, hatta aşı üretimleri buralarda yapılabilir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında baş döndürücü bir hızla gelişen ekonomi ve teknoloji, beraberinde küreselleşmeyi de getirmiştir. Tek ve açık bir pazar haline gelen dünyada, kurumlar ayakta durabilmek için değişimleri yakalamak ve hatta yeni değişimleri başlatmak zorunda kalmışlardır. Toplum ve ilgili sektörlerle iç içe ve her biri ayrı birer işletme olarak da düşünülebilecek çağdaş üniversite modelinde, bu değişimleri yakalayabilmek ve yeni değişimleri başlatabilmek; ancak üretim faktörlerinden en önemlisi olan emek yani insan kaynağı ile mümkün olabilir. İnsan kaynağının gücünü etkili ve verimli kullanabilmek için, yetkin bir insan kaynakları yönetim politikası oluşturulmalıdır. Bu politikanın temel noktası ise; akademik ve idari görevde çalışanları değişim ve etkilerinden sürekli bilgilendirmek, iş ortamındaki doyumu en üst düzeyde tutmak, onlara değişik bakış açıları kazandırarak olası çatışmaları en aza indirmek olmalıdır. Bu temeli güçlendirmenin en güçlü yöntemi etkin ve verimli bir insan kaynakları eğitimidir. Sağlık eğitiminin üçüncü ayağı da budur. Sağlık hizmetinde insan kaynakları eğitimi sağlayacak sağlık eğitimcileri mutlaka yetiştirilmelidir. Bu eğitim, işletme fakültelerinde verilen insan kaynağı veya psikolojik danışmanlık gibi eğitimlerden farklı bir eğitimidir ve mutlaka sağlık eğitimcileri tarafından verilmelidir.

Yeniden yapılanan yükseköğretimimizde, bu eğitimi daha yoğun ve yararlı bir düzenleme içine alma zorunluluğu vardır. Sağlık eğitimi, anabilim dalı olarak yapılandırılmalı, bunun yanı sıra örneğin biyomedikal gibi hem tıp, hem teknik eğitimin bir arada olduğu eğitimleri vermek üzere "**Medikal Mühendislik Fakültesi**" kurulmalıdır. Burada verilen eğitimlerle yeni teknolojilerin araştırma ve geliştirilmesi (AR-GE), yeni cihaz ve aletlerin modellemelerinin yapılması sağlanmalıdır.

Yükseköğretim Kurumu'nun 2009 yılında Sağlık Bakanlığı'na gönderdiği ve lisans tamamlama programı olarak Bakanlığın sağlık çalışanları için üst öğrenim kabul ettiği bölümler yeniden gözden geçirilmeli ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ile Sağlık Meslek Yüksek Okulları arasında mükerrerliğe neden olabilecek programlar belirlenmeli, bunların bir bölümü sağlık eğitimi içinde değerlendirilmelidir. Uzaktan eğitim ile gerçekleştirilen bu programı bitirenler de yüksek lisans için teşvik edilmelidir.

Bütün bu önerilerin ortak hedefi; yükseköğretimde sağlık eğitimi ile karşılıklı insan kaynağı yetiştirmek, sürekli eğitimler yoluyla aynı zamanda bilimsel araştırmalara da destek olmaktır.

Kaynaklar

Aktan C.C. Saran U. : *Sağlık Ekonomisi ve Sağlık Yönetimi, Aura Kitapları, 2007, İstanbul*

<http://www.saglikpersoneliplatformu.net/haber/10267/saglikta-ust-ogrenim-programlari.html> (Erişim tarihi: 06.11.2012)

<http://www.saglikplatformu.com/statik/saglikegitimi.pdf> (Erişim tarihi: 06.11.2012)

<http://www.uzaktanegitimrehberi.com/saglik-egitimi-lisans-tamamlama/> (Erişim tarihi: 06.11.2012)

<http://www.universitiesuk.ac.uk/Publications/Documents/ApictureOfHealthAndEducation.pdf> (Erişim tarihi: 06.11.2012)